ДАРСИ 47

ОРОИШИ НАҚШУ НИГОР.
МАВЗӮЪ: НАҚШУ НИГОРИ ГУЛДӮЗӢ

Гулдӯзӣ яке аз санъатҳои қадимӣ мебошад. Ин санъат дар баробари дигар асбобу афзори рӯзгор дар либосҳо низ васеъ истифода бурда мешавад. Махсусан куртаю тоқиҳои гулдӯзӣ дар бару сари тоҷикон бисёр дида мешавад. Нақшу нигори либосҳои гулдӯзӣ басе дилрабо мебошанд. Барои ороиши нақшу нигор аз расмҳо истифода баред.

ДАРСҲОИ 48–49

АЗ РӮИ НАҚША СОХТАНИ ШАКЛИ ХОНА

Расмҳои зеринро аз назар гузаронед (*расмҳои 1, 2, 3*).

Расми 1

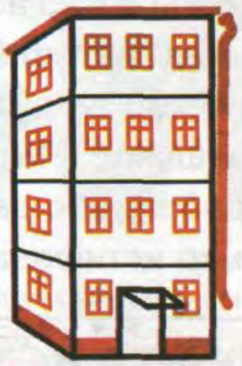

Расми 2

Расми 3

Аз расму нақшаҳо истифода бурда, хона созед (*расмҳои 4, 5*).

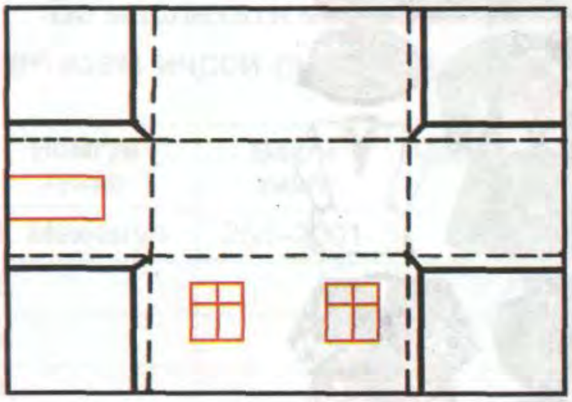

Расми 4

Расми 5

Бо мақсади сохтани хона аз ғӯлачӯби коғазӣ ба ин тариқ метавонед ғӯлачаҳо созед (*расми 6*).

Расми 6

ДАРСИ 50

ДАРКИ ЗЕБОИИ ҲАҚИҚАТ. МАВЗӮЪ: ШИНОСОӢ БО АСАРҲОИ РАССОМОН ДАР МАВЗӮИ ИНСОН ВА ТАБИАТ

Зебоӣ ва нафосати рангҳои табиат диққати ҳар як инсонро бо худ ҷалб мекунад. Барои ҳамин ҳар як рассоми эҷодкор кӯшиш мекунад, ки мусаввараҳои нафисро тасвир намояд. Ин мусаввара амали рассоми эҷодкор Зиёратшоҳ Довудов мебошад, ки «Нафтчиёни Балҷувон» ном дорад. Аз композитсияи асар маълум аст, ки зебоӣ ва неъматҳои табиатро инсон бо меҳнат ба даст меорад. Дар он манзараи зебою рангини кӯҳистон, мардуми меҳнатқарини он тасвир шудааст. Дар тасвир рассом рангҳои равшану гуногунро истифода бурдааст.

Чунин манзараи табиати рангину ҳамешабаҳорро рассом Муриват Бекназаров низ бо як эҳсосоти баланд эҷод намудааст. Дар тасвир одамон дар ҳавои кушод, дар соҳили дарё, сояи дарахт бо табъи хушу чеҳраи хандон дар сари дастархон истироҳат доранд. Дар тасвир гӯсфандпарварони Қубодиён бо як композитсияи хосу рангин акс гаштаанд. Гурӯҳи одамон дар ҳавои соф ва манзараи зебои беканор, ки ба инсон ҳаловати хурсандӣ

мебахшад тасвир ёфтаанд. Дар дилашон орзуҳо доранд, ки доимо дар оғӯши чунин манзараи рангину офтоби дурахшон бошанд. Ин чеҳраи дурахшонро рассом бо рангҳои нафис моҳирона хеле хуб дар ҳусну ҷамоли онҳо акс намудааст.

Ҳар як тасвири манзара зебоии нотакроре дорад, ки рассом Абдураҳмонов И.А. дар композитсияи «Тирамоҳ дар кӯҳсор» тасвир намудааст. Дар тасвири ин манзара рассом табиати рангини кӯҳсорро бо ҳунари рангин акс намудааст. Дар он расми манзараи як

гӯшаи кӯҳсор кашида шудааст, ки нишебиҳои кӯҳу дарёҳои рангину печ дар печ бо ҷараёни ором равон аст. Дар соҳили дарё пайраҳачае ҳаст, ки аз байни деҳа ба деҳаҳои ҳамсоя гузашта меравад, рассом бо воситаи рангҳои заррину бунафш манзараи тирамоҳи заррину кӯҳсорро хеле пурмазмуну рангин ва моҳирона тасвир намудааст, ки ин аз ҳунари волову гуногунранги рассом гувоҳӣ медиҳад.

ДАРСИ 51

СОХТАНИ ҶИСМҲО АЗ НАЙЧАҲО

Расмҳои зеринро аз назар гузаронед (*расмҳои 1, 2, 3*).

Расми 1

Расми 2

Расми 3

Пай бурдед, ки шаклҳои тасвирёфтаро чӣ тавр месозанд? Табиист, ки онҳо аз найча сохта шудаанд. Найчаҳоро ин тавр сохтан мумкин аст (*расми 4*). Чуноне ки аз *расми 4* маълум шуд, порчаи коғазеро ба атрофи мехча печонида, найчаи даркориро ҳосил кардан мумкин аст. Баъд имконият доред онҳоро ба симе гузаронед ва суробҳои дилхоҳатонро созед.

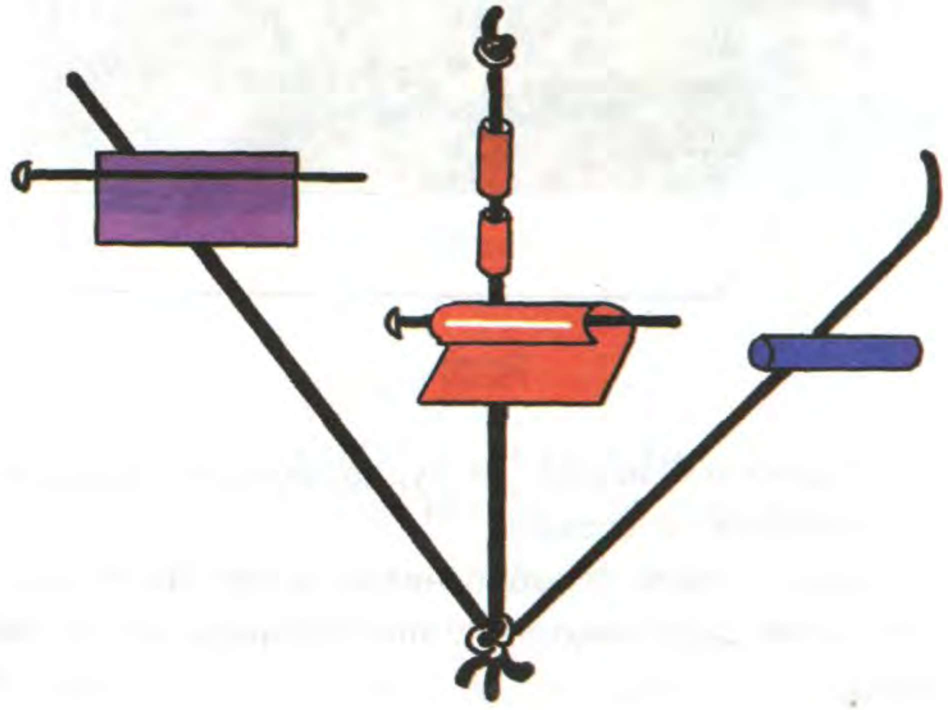

Расми 4

ДАРСҲОИ 52–53

СУРОБСОЗӢ АЗ РӮИ МАВЗӮЪ

Расми зеринро аз назар гузаронед (*расми 1*).

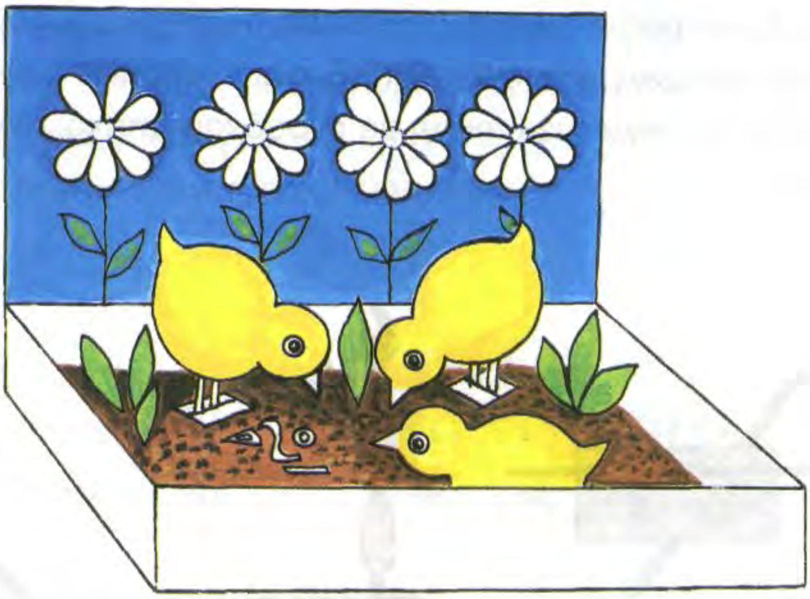

Расми 1

Аз *расми 1* истифода бурда, қолаби «Фермаи мурғпарварӣ»-ро созед.

Дар сохтани суробҳо ҷисмҳои табиӣ: тухмӣ, баргу пояи рустаниҳо, гилу пластилинро истифода баред.

Бо ёрии чунин ҷисмҳо (*расми 2*) имконият доред манзараи дилхоҳатонро созед, масалан, ин тавр:

Расми 2

ДАРСҲОИ 54–55

ХАЁЛОТ ВА ТАСВИР.
МАВЗӮЪ: ТАСВИРИ ШИКОРЧӢ

Тавассути нақлу ҳикоёти калонсолон ва тамошои филмҳо бо амалиёти шикорчиён шояд шинос бошед. Мувофиқи дидаю шунида ва расмҳои поин шикорчиро тасвир намоед. Тасвирро аввал бо хатҳои муваққатӣ иҷро карда, сипас пурра созед.

ДАРСИ 56

СОХТАНИ ҚУТТИҲО

Қуттиҳои дар расм бударо аз назар гузаронед (*расмҳои 1, 2, 3, 4, 5*).

Расми 1

Расми 2

Расми 3

Расми 4

Расми 5

Мувофиқи расмҳо қуттӣ сохта ороиш диҳед.

ДАРСИ 57

НИГОҲУБИНИ РУСТАНИҲО

Кадом рустаниҳоро кишт кардед ва онҳоро чӣ тавр парвариш доред? Ҳолати нашъунамои онҳоро ба ҳисоб гиред.

Аз рӯи ҷадвали зерин сабзиши ҳафтаинаи якчанд намуди сабзавотро ба нақша гиред.

Номгӯи сабзавот	Вақти кишт	Нашъунамо	Вақти ҳосил
Пиёзи тухмӣ	5–V–2001	15–V–2001	1–VI–2001
Пиёзи бехӣ	–	–	–
Помидор	1V–2001	21–V–2001	15–VI–2001
Қаламфур	–	–	–
Гашнич	–	–	–
Карам	–	–	–

ДАРСҲОИ 58–59

АЗ РӮИ КОНСТРУКТСИЯ СОХТАНИ МОДЕЛИ ТРАКТОР

Расмҳои зеринро аз назар гузаронед (*расми 1 ва 2*).

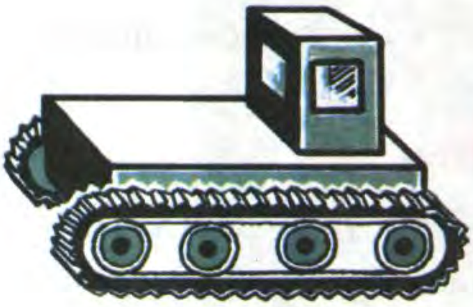

Расми 1

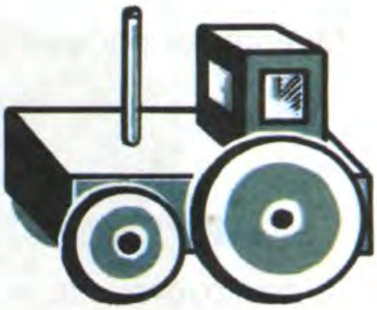

Расми 2

Бо ёрии трактор кадом корҳоро иҷро мекунанд? Трактори тасмачарх аз чорчарха чӣ фарқ дорад? Қисмҳои тракторро номбар кунед.

Аз нақшаҳои зерин истифода бурда, трактор созед.

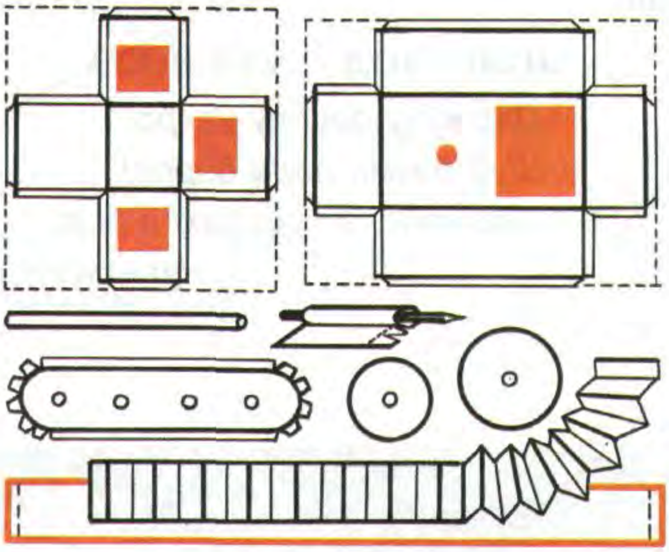

ДАРСҲОИ 60–61

ТАСВИРИ МАНЗАРА. МАВЗӮЪ: ГУЛҲОИ НАВРӮЗӢ

Баҳор айёми шукуфтани гулҳо ва оғози кишту кор аст. Дар ин рӯзҳо барои тамошо ва чидани гулҳо ба талу теппаҳо меравед. Ба манзараи гирду атроф назар андозед. Гулҳо чӣ гуна ранг доранд. Ба замини сабзаю гулпӯш, табиати рангин эътибор диҳед.

Сипас ба тасвири гулҳо бипардозед. Онҳоро тавре тасвир намоед, ки равшантар намоён шаванд. Гулҳоро бо рангҳои сурх, нофармон, гулобӣ, норинҷӣ, зард тасвир кунед. Гӯё гулҳо аз рангорангӣ ва зебоии табиат бо навозиши форами най таронаи баҳорӣ мехонанд.

ЛОЛА, ЛОЛА, ҲАЙ ЛОЛА

Дар кӯҳу дашту саҳро,
Шуд базми лола барпо!
Ҳай-ҳай, чи хуш баҳор аст.

Нӯъмон Розиқ

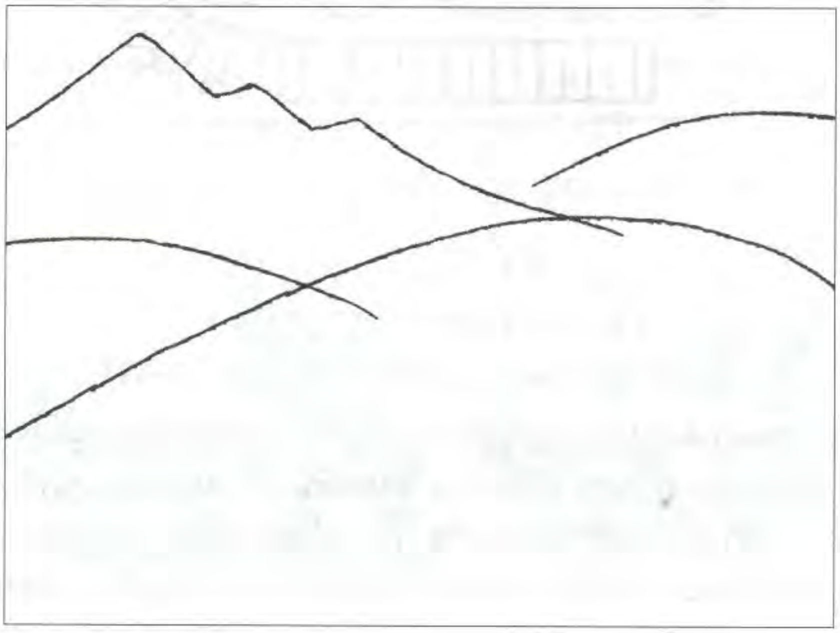

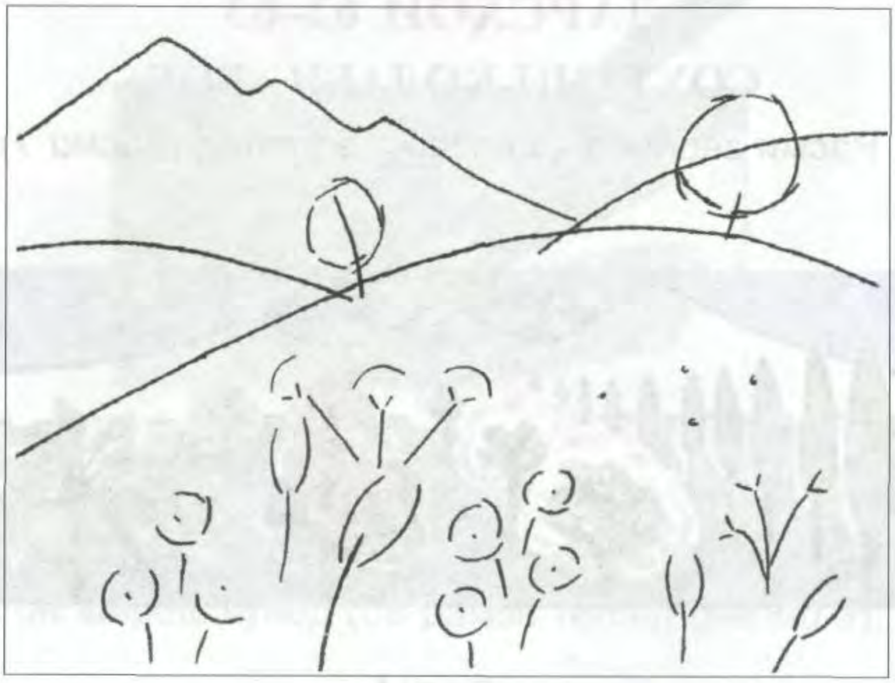

ДАРСҲОИ 62–63

СОХТАНИ ҚОЛАБИ «БОҒ»

Расми зеринро аз назар гузаронед (*расми 1*).

Расми 1

Дар маҳалла ё мактаби шумо дар боғ кадом навъи меваҷот аст? Кадом меваҳо ғӯра бастаанд? Оё дарахти тут вуҷуд дорад? Онҳо нишона (дар арафаи пухтан) додаанд? Олучаҳо чӣ? Шумо имконият доред, ки боғатонро ин тавр (дар шакли қолаб) созед. Пеш аз ҳама масолеҳи зеринро муҳайё созед: картон, коғаз, чӯбчаҳо (шохча), пластилин, ранг, ширеш ва ғайра. Тартиби сохтани қолаб: порчаи картони андозааш 30×40 интихоб карда, ба рӯи он ранги сабз молед (*расми 2*).

Расми 2

Пас коғазҳои оддӣ ё ранга (қаҳваранг)-ро ба канори он ширеш кунед (ба рамзи теппа) (*расми 3*).

Расми 3

Акнун дар рӯи картон хатҳои ёрирасонро ишорат намуда, шохчаҳоро пай дар пай бо гил ё пластилин часпонед (*расми 4*).

Расми 4

Аз пахта истифода бурда шохчаҳоро бо муғҷаҳо оро диҳед, пас макети сохтаатон рамзи боғи гулпӯшро мегирад.

Ба ҷои шохчаҳо метавонед аз коғази сабз дарахт сохта часпонед. Дарахтчаҳои коғазин ба таври зерин сохта мешаванд.

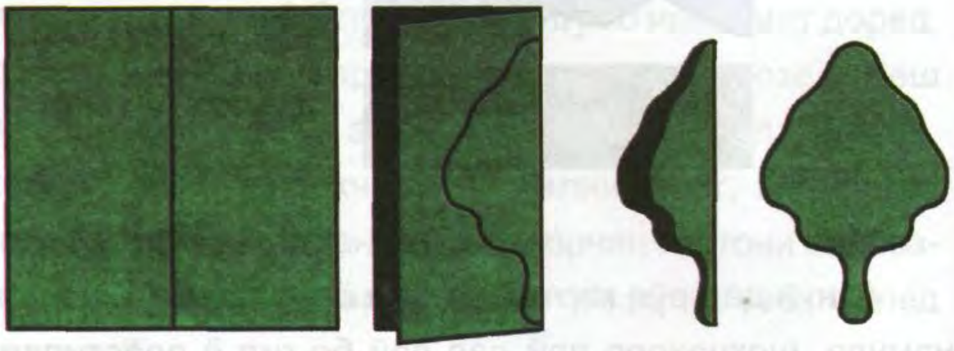

Расми 5

ДАРСИ 64

КОМПОЗИТСИЯ ДАР МАВЗӮИ ПАРВОЗИ ПАРАНДАГОН

Шумо тасвири парандагонро хеле дӯст медоред. Кадом паранда ба шумо бештар маъқул аст. Расми онро дар ҳолати парвоз ё ин ки дар ҳолати ба шохи дарахтон нишастан кашед.

Акнун кӯшиш кунед, ки композитсияро пурқувват ва рангин тасвир намоед. Ҳангоми тасвир аз расмҳо истифода баред.

Расми 1 *Расми 2*

Расми 3

Расми 4

Расми 5

Расми 6

ДАРСҲОИ 65–66

КИШТУ КОРИ САБЗАВОТ

Шароити маҳал ва мактабро ба ҳисоб гирифта, кишти тухмиҳои дилхоҳатонро интихоб намоед. Дар навбати аввал тайёр кардани замин, муҳайё намудани тухмӣ, кӯчатҳо ва интихоби нуриҳоро аз хотир набаророед.

Инчунин эҳтиёҷоти растаниҳоро нисбати об, нурӣ ва ғайра ба назар гирифта, онҳоро ба гурӯҳҳои зерин ҷудо кунед.

Гурӯҳи якум	**Гурӯҳи дуюм**	**Гурӯҳи сеюм**
Пиёз	Картошка	Харбуза
Сир	Сабзӣ	Тарбуз
Бодиринг	Лаблабу	Каду
Помидор	Қаламфур	

Дар хотир гиред, ки растаниҳои гурӯҳи якум нисбат ба об эҳтиёҷи зиёд, гурӯҳи дуюм камтар ва сеюм ниҳоят кам доранд.

ДАРСИ 67

ТАСВИР АЗ АСЛ. МАВЗӮЪ: КӮЗА ВА ГУЛ

Ҳангоми кашидани расм варақи коғазро ба таври вертикалӣ гузоред ва бо хатҳои ёрирасон, ки ба шакли аслии предмет мувофиқ аст, тасвир намоед. Кӯшиш намоед, ки тарзи ҷойгиршавӣ ва хамшавии навдаи гулро дар расм ҳамаҷониба рангину мароқовар тасвир намоед.

Тасвирро аз шакли умумӣ оғоз диҳед ва норасоиҳоро дар расм ислоҳ намоед. Сипас бо рангҳои мувофиқ дар рангомез (политра) омехташавии рангҳоро тайёр карда, бо мӯқалам дар расм гузоред. Рангҳои гулро ба таври обакӣ гиред, ки чунин амал шаффофии рангро нигоҳ медорад. Акнун барои фарқияти рангҳо вазни торикиро баландтар ва сояро мувофиқи шакли предмет дар расм нишон диҳед. Кӯшиш кунед, ки расмро бо рангҳои аслӣ ба анҷом расонед.

Аз *расмҳои 1,2,3,4* истифода бурда, тарзи иҷрои тасвирро интихоб кунед.

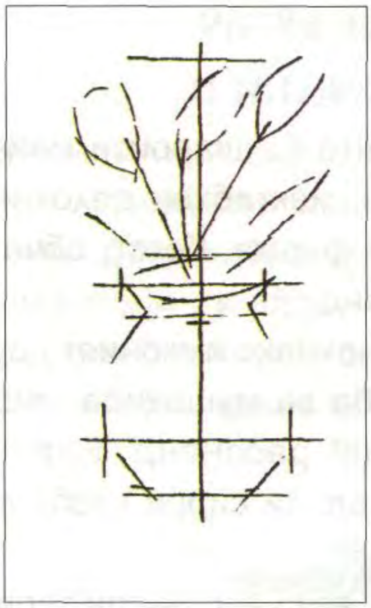

Расми 1

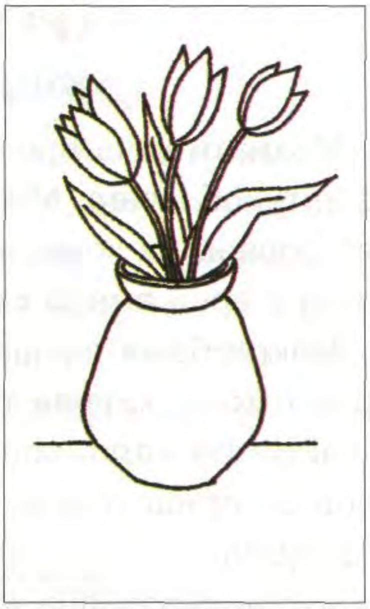

Расми 2

Расми 3

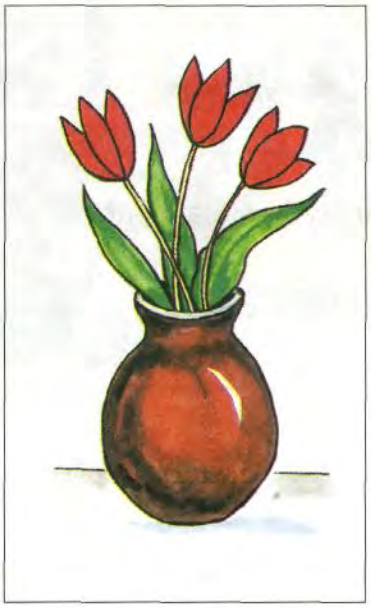

Расми 4

ДАРСҲОИ 68–69

КОРИ ХОҶАГӢ

Меҳнати хоҷагиро вобаста ба шароити маҳалли худ интихоб кунед. Масалан, мактабҳои деҳот имконият доранд ба кормандони ферма, боғот, обчакорӣ ва ғайра ёрии амалӣ расонанд.

Мактаббачагони шаҳру ноҳияҳо имконият доранд дар устохона, қитъаи таҷриба ва мушоҳида, ошхона ва ғайра ба калонсолон ёрӣ расонанд. Баробари иҷрои супориш кӯшиш намоед, ки сирри касби онҳоро фаҳмед.

Иҷрои супоришҳоятонро аз рӯи ҷадвали зерин ба ҳисоб гиред.

Намуди кор	**Вақти иҷро**	**Тарзи иҷро**	**Шахси масъул**
Нигоҳубини ҳайвонот	нисфирӯзӣ	додани беда	подабон

ДАРСИ 70

НАМОИШИ КОРҲО

Бо маслиҳат ва роҳбарии муаллим намунаи беҳтарини корҳои дар давоми сол тайёр кардаатонро намоиш диҳед. Имконият дошед намоишро дар даромадгоҳи синфхона ташкил кунед. Ба шарте ки дар синфхона намоиш ташкил карданӣ бошед. Пас, аз расми зерин истифода бурда, корҳоятонро ҷо ба ҷо гузоред.

Кор бо матоъ   Кор бо коғаз   Кор бо ҷисмҳои гуногун

ТАВСИЯ

БА МАВЗӮИ КОРҲОИ АМАЛӢ

БО НАМУДХОИ САНЪАТИ ТАСВИРӢ ШИНОС ШАВЕД

Яков Бегимов. Суруд дар васфи пахта

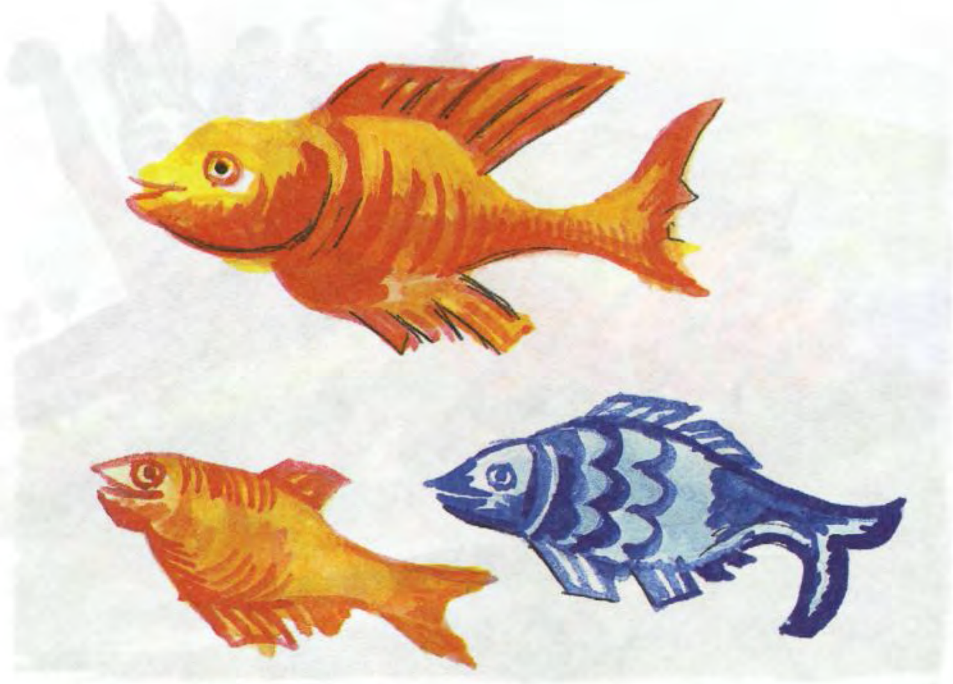

БО НАМУДҲОИ САНЪАТИ ТАСВИРӢ ШИНОС ШАВЕД

Яков Бегимов. Суруд дар васфи пахта

Аркадий Рилов. Ғалоғули сабз

Любов Фроликова. Писарбача бо нон

Исаак Левитан. Бемазор

Валимад Одинаев. Суруд

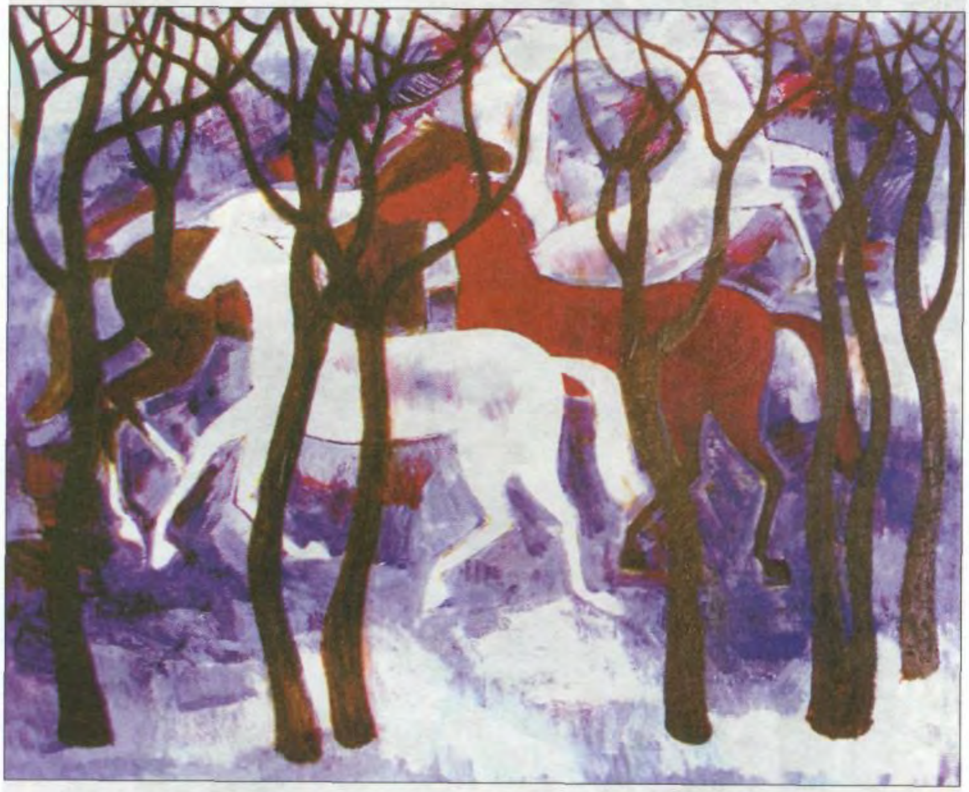

Муриват Бекназаров. Аспҳои озод

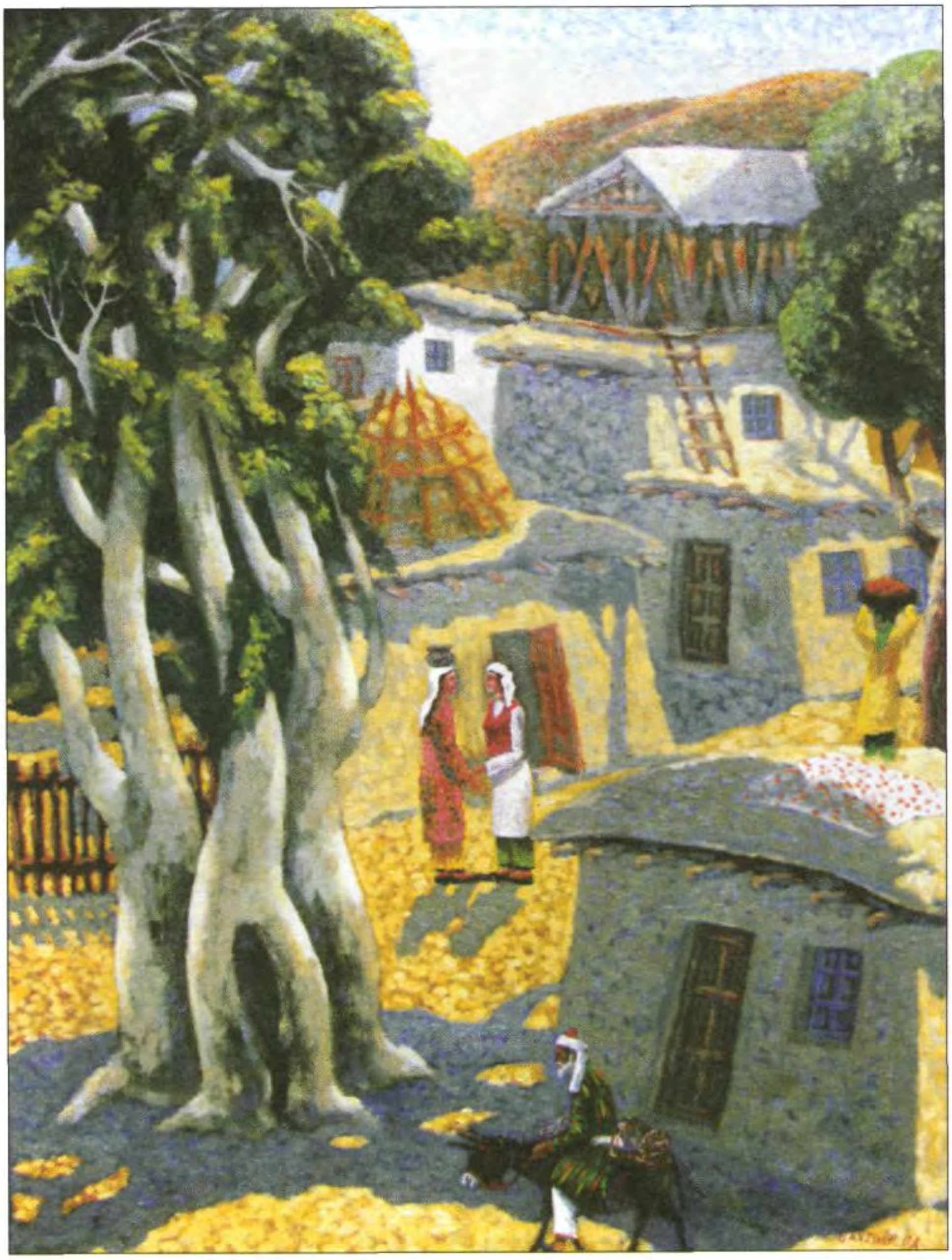

Бахтиёр Одинаев. Нимрӯзӣ

Бахтиёр Одинаев. Натюрморт

И.И. Шишкин. Ҷавдор

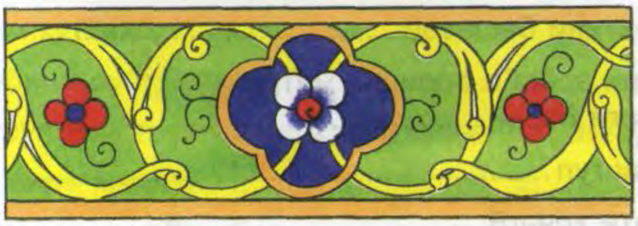

МУНДАРИЧА

1. Мавод ва асбобҳои корӣ 3
2. Саёҳат 5
3–4. Сохтани шакли парандаҳо ва кашидани расми онҳо 6
5. Корҳои хоҷагӣ 7
6–7. Сохтани мизу курсӣ бо ороиши нақшу нигори миллӣ 9
8. Корҳои ороишӣ. Ангораи сӯзанӣ 11
9–10. Сохтани асбоби таълимии «Абаки забон» 12
11–12. Натюрморт. Китоб ва барг 13
13. Тӯрбофӣ 15
14. Ҷамъоварии ҳосил 16
15. Бо рассом шинос мешавем 17
16–17. Аз рӯи нақша сохтани модели экскаватор 19
18. Дарбеҳкунии либос 20
19–20. Саёҳат – тасвири манзараи атроф 21
21–22. Сохтани бешазор 23
23. Сохтани асбоби ороишӣ. Чатри гирди чароғи барқӣ 25
24. Шохчаи гул 27
25. Меҳнати хоҷагӣ 28
26–27. Аз рӯи конструктсия сохтани модели планёр 29
28. Санъати ҳайкалтарошӣ 31
29. Сохтани бозичаҳои мулоим 33
30–31. Чароғаки солинавӣ ва ороиши он 34
32. Иди октябр. Рӯзи муаллимон 36

33. Сохтани фонусчаҳо 37
34–35. Модели крани борбардор 38
36. Коркарди замин 40
37. Натюрморт. Кашидани расм аз асл.
Асбобҳои дуредгарӣ 41
38. Аз гил ё пластилин сохтани зарфҳо 42
39. Суробсозӣ аз масолеҳи табиӣ 42
40–41. Шаклсозӣ аз коғазу картон 44
42–43. Тасвир мувофиқи мазмун. Афсонаҳои
халқи тоҷик .... .45
44–45. Сохтани шакли поезд 46
46. Парвариши рустаниҳои хонагӣ 48
47. Ороиши нақшу нигор. Мавзӯъ: нақшу нигори гулдӯзӣ ... 49
48–49. Аз рӯи нақша сохтани шакли хона 50
50. Дарки зебоии ҳақиқат 51
51. Сохтани ҷисмҳо аз найчаҳо 54
52–53. Суробсозӣ аз рӯи мавзӯъ .... .56
54–55. Хаёлот ва тасвир 57
56. Сохтани қуттиҳо 59
57. Нигоҳубини рустаниҳо 59
58–59. Аз рӯи конструктсия сохтани модели трактор 60
60–61. Тасвири манзара 61
62–63. Сохтани қолаби «Боғ» 64
64. Композитсия дар мавзӯи парвози парандагон 67
65–66. Киштукори сабзавот 69
67. Тасвир аз асл 70
68–69. Кори хоҷагӣ 72
70. Намоиши корҳо 73

Б. БОЙНАЗАРОВ, Д. ҲАЛИМЗОДА, Г. РАҶАБАЛИЕВА

САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

БАРОИ СИНФИ 4

Муҳаррир М. Умаров
Мусаҳҳеҳ Б. Мирзоев
Дизайн ва ороиш М. Муродов
Муҳаррири техникӣ Д. Қурбонов
Саҳифабанд Г. Турдиева
Чопи компютерӣ М. Боева
Рассом Б. Бойназаров

© Хазинаи хайрияи «Сарпараст», 2007
Литсензияи № 049

Ба матбаа 20.04.2007 супурда шуд. Ба чоп 20.04.2007 имзо шуд.
Коғази офсет №1. Гарнитураш Arial. Ҷузъи чопӣ шартӣ 6,0.
Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 1,025. Теъдоди нашр 100 000.
Супориши 07-680.

НИШОНИ ДАВЛАТИИ ТОҶИКИСТОН

ПАРЧАМИ ДАВЛАТИИ ТОҶИКИСТОН

СУРУДИ МИЛЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Шеъри Гулназар Келдӣ *Оҳанги Сулаймон Юдаков*

Диёри арҷманди мо,
Ба бахти мо сари азизи ту баланд бод,
Саодати ту, давлати ту бегазанд бод.
Зи дурии замонаҳо расидаем,
Ба зери парчами ту саф кашидаем,
кашидаем,

Зинда бош, эй Ватан,
Тоҷикистони озоди ман!

Барои нангу номи мо
Ту аз умеди рафтагони мо нишонаӣ,
Ту баҳри ворисон ҷаҳони ҷовидонаӣ,
Хазон намерасад ба навбаҳори ту,
Ки мазраи вафо бувад канори ту,
канори ту,

Зинда бош, эй Ватан,
Тоҷикистони озоди ман!

Ту модари ягонаӣ,
Бақои ту бувад бақои хонадони мо,
Мароми ту бувад мароми ҷисму ҷони мо,
Зи ту саодати абад насиби мост,
Ту ҳастиву ҳама ҷаҳон ҳабиби мост,
ҳабиби мост,
Зинда бош, эй Ватан,
Тоҷикистони озоди ман!

Нашриёт Издательство Publishing house САРПАРАСТ

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ФЕДОРОВ